

הקליניקה לסיוע אזרחי עפ"י המשפט העברי

מערך
הקליניקות
הפקולטה למשפטים
אוניברסיטת בר-אילן

סיכום פעילות לשנת תש"פ 2019-2020

'לקחת מוסר השכל, צדק ומשפט ומישרים'
(משלי א, ג)

מבוא

הקליניקה לסיוע אזרחי על פי המשפט העברי בפקולטה למשפטים באוניברסיטת בר אילן היא חלק ממערך הקליניקות אשר מעניק סיוע משפטי חינם לזקוקים לכך ומטפח בקרב הסטודנטים למשפטים מודעות ומחויבות חברתית לקראת עתידם המקצועי כעורכי דין.

החזון המרכזי של הקליניקה הוא הנכחת המשפט העברי ויישומו בחיי היומיום. הקליניקה שואפת להנכיח באופן משמעותי את ההלכה והמשפט העברי בעולם המשפט בן ימינו, הן כמערכת משפטית עצמאית מפותחת ועדכנית הנותנת שירות נגיש וראוי לכל החפצים בה, והן כמשפט חי ונושם אשר משפיע על עיצוב החוק והפסיקה הישראלים ותורם לעולם המחקר המשפטי הכללי. החזון של יישום המשפט העברי משתלב בחזון הכללי של הקליניקות המשפטיות שבפקולטה למשפטים, תרומה לחברה, סיוע לנזקקים וצדק חברתי כערכים עליהם יושתת החינוך המשפטי של הסטודנטים בפקולטה. הקליניקה לסיוע אזרחי על פי המשפט העברי מתברת בין שני חזונות אלה – יישום של המשפט העברי וההלכה מחד וסיוע לנזקקים מאידך, והכל תוך שאיפה לחנך את הסטודנטים שלא מדובר בחזון אוטופי, אלא בכזה הניתן למימוש ולו באופן חלקי כאן ועכשיו.

פעילות ועשייה:

לשם הגשמת החזון פועלת הקליניקה לסיוע אזרחי על פי המשפט העברי בפקולטה למשפטים באוניברסיטת בר אילן לקידום ולפיתוח יישום המשפט העברי במדינת ישראל במספר זירות משמעותיות בהן נחקר ומיושם המשפט בימינו:

1. בתי דין לממונות הפוסקים על פי ההלכה - הקליניקה מייצגת צדדים מיעוטי יכולת המעוניינים להתדיין בפני בתי דין אלה ופועלת להגברת נגישותם לציבור הרחב.
2. עולם המחקר המשפטי האקדמי – הקליניקה מעורבת בפיתוח כלים למחקר יישומי של המשפט העברי ותורמת לכתיבה בתחום.
3. משפטנים והציבור הרחב – הקליניקה פועלת להנגשת המשפט העברי לאוכלוסיות רחבות, ובהם שופטים, עורכי דין וציבור המתעניינים במשפט העברי.

בעבודת הקליניקה שותפים סטודנטים לשנה ג' בלימודי משפטים באוניברסיטת בר אילן, אשר מלווים את הפונים בתיקים, כותבים חוות דעת, ושותפים בפרויקטים המחקריים השונים. בכך נחשפים גם הסטודנטים לתרומה שיש למשפט העברי לתרום לחברה הישראלית העכשווית. סטודנטים אלה בהמשך דרכם ישתלבו בעולם המשפט הן בתחום הציבורי והן בתחום הפרטי. אין

ספק שהמודעות שלהם למשפט העברי והיותו משפט ישים מחלחלת ומשפיעה גם על מעגלים רחבים יותר.

בדפים הבאים יפורטו תחומי הפעילות המרכזיים בהם הייתה עסוקה הקליניקה בשנה"ל תש"ף.

סיוע לפונים בהופעה בפני בתי דין לממונות

מימוש מטרתה של הקליניקה לתרום להרחבת יישום המשפט העברי בחיי המשפט המודרניים, עובר ראשית לכל דרך מתן יעוץ וסיוע למיעוטי יכולת להציג את טענותיהם בפני בתי דין לענייני ממונות. זאת בהתאם להוראות חוק הבוררות בישראל המתיר לצדדים המעוניינים בכך לנהל את הסכסוך הכספי שהתגלע ביניהם בבתי דין הפוסקים על פי ההלכה במקום לפנות לבתי משפט אזרחיים.

עד כה טפלה הקליניקה במאות תיקי פונים אליה. חלק מהפניות מתגבשות לכדי תביעות משפטיות בבתי הדין לממונות, כאשר הקליניקה מלווה את הפונים החל מחוות דעת ראשונית, דרך גיבוש כתב תביעה, ולעיתים אף בסיוע וייצוג בפני בית הדין וכתובת סיכומים.

דוגמאות לתיקים בהם ניתן פסק דין השנה:

סילוק צינור ביוב משטח חצר בית פרטי

התובעים רכשו בית ביישוב, ולאחר מספר חודשים גילו לתדהמתם כי צינור הביוב של בית הכנסת הסמוך עובר בחצר ביתם. הדבר התגלה כתוצאה מהצפת ביוב שהגיעה כמעט עד לפתח ביתם של התובעים. הם פנו לבית הכנסת בבקשה שיפנה את הצינור משטחם, אך נענו בשללה בטענה שבעליו הקודמים של הבית אישר את המעבר. גם פנייה למועצה המקומית שדרשה מבית הכנסת לפנות את היישוב לא הועילה. בצר להם פנו התובעים לקליניקה. הקליניקה פנתה במכתב דרישה לבית הכנסת בטענה להשגת גבולם של התובעים, וכתוצאה מהמכתב נקבע דיון בפני רב היישוב. לקראת הדיון סיפקה הקליניקה חוות דעת מפורטת לתובעים העוסקת בתנאים ההלכתיים ליצירת חזקת תשמישין, במיוחד במקרים של נזק צפוי לבעל הקרקע, כולל התייחסות לפרק ג' לחוק המקרקעין, תשכ"ט-1969 הקובע תנאים ליצירת חזקת הנאה במקרקעין, מכוח דינא דמלכותא דינא.

בסופו של דבר הורה רב היישוב לבית הכנסת לפנות את צינור הביוב, ולאחר דין ודברים עם המועצה אשר מימנה חלק מהוצאות הפינוי, פונה הצינור והונחה תשתית ניקוז חדשה שאינה עוברת בשטחים פרטיים.

ביטול אירוח בחג הפסח לאישה עם מוגבלויות

לקליניקה פנתה אישה הסובלת ממחלות רקע מרובות ומשיתוק בשתי רגליה. בשל קשייה, היא החליטה לבלות את ימי הפסח בבית הארחה ושלמה מראש את עלות ההארכה. בעת התשלום נאמר לה כי היא תוכל לבטל את החופשה בהתראה של יומיים מראש.

שלושה ימים לפני פסח עברה התובעת אירוע לבבי שבגינו אושפזה בבית החולים לתקופה ממושכת. קרוביה טלפנו בשליחותה להנהלת בית הארחה והודיעו על ביטול החופשה בנסיבות אלה.

למרות מצבה של התובעת והודעת הביטול, סירב בית ההארכה להשיב לה את התשלום ששלמה בטענה שלא סוכם על החזר בהתראה כזו וכי הביטול גם להם נזקים.

בעקבות התערבות הקליניקה, הגיעו הצדדים לפשרה ומרבית התשלום בגין ההארכה הושב לידי התובעת, בקיזוז דמי טיפול.

נשיכת כלב

ביישוב קהילתי נהג להסתובב כלב גדול ללא רצועה וללא פיקוח בעליו. מידי פעם הוא התנפל על עוברים ושבים, עד כדי נשיכות ופציעות. לקליניקה הגיע אחד ממקרים אלו, בהם התנפל הכלב על ילד בן עשר נשך אותו בירכו וגרם לו לפצע עמוק. מעבר להגשת תלונה באגף הפיקוח במועצה, טענו הורי הילד לנזקים ממוניים ובהם ביטול זמן עבודה, נסיעות למוקד משרד הבריאות, הוצאות רפואיות וכו'.

לאחר הערכת גובה הנזק המשוער, פנתה הקליניקה לנתבעים בדרישה לתשלום הפיצויים הזמניים, תוך הבהרה כי יתכנו בהמשך תביעות נוספות בגין נזק קבוע, ככל שיהיה כזה. בדיון ודברים בין הקליניקה לנתבעים סוכם על גובה התשלום הזמני.

במהלך השנה טפלה הקליניקה בלא מעט תיקי עבודה, וסייעה לעובדים לקבל פיצויי פיטורין, החזר תשלומי משכורת, הפרשות ועוד. לקראת שנת הפעילות הקרובה, בכוונתנו להתמקד בתיקים מעין אלה, במיוחד בסיוע לפונים מהמגזר החרדי הסובלים מהפרות לא מעטות בתחומים אלה.

קובץ תקצירי פסקי דין לענייני ממונות

הקליניקה מפרסמת מידי כחצי שנה עלון ייחודי ובו תקצירי פסקי דין שנתנו בשנים האחרונות בנושאים ממוניים שונים. בשש השנים האחרונות פורסמו אחד עשר קבצים: הראשון שבהם עסק בסיום יחסי עבודה, הקובץ השני עסק במקח טעות, השלישי בבתים משותפים, הרביעי בנוזקי ממון, החמישי בשותפויות, השישי בזכויות יוצרים, השביעי בביטול שכירות דירה, השמיני ברישום מקרקעין, התשיעי בשקים, העשירי בתיווך מקרקעין, האחד עשר בפרשנות חוזה, והשנים עשר שאמור לצאת מקרוב יעסוק ב'זה נהנה וזה לא חסר'.

הגיליונות מופצים למאות מנויים, בהם רבנים, דיינים, משפטנים, עורכי דין, חוקרי המשפט העברי, ספריות אקדמיות ותורניות ועוד.

המוטיבציה לרכז ולפרסם תקצירים של פסקי הדין הניתנים בבתי דין לממונות הפוסקים על פי ההלכה, נובעת מריבויים של בתי הדין ומהמדיניות ההלכתית השונה הנוהגת בהם. הקליניקה סבורה כי ריכוז פסקי הדין העוסקים בנושא אחד, תאפשר להשוות ביניהם, ותוביל למגמה של הפרייה הדדית, ולהגברת האחידות בפסיקה. אחד הגורמים לרתיעה של מתדיינים פוטנציאליים מלפנות לבי"ד הפועלים על פי ההלכה, הוא העובדה שאין מדיניות פסיקה ברורה, אין די תקדימים נגישים, ומתדיינים חשים שבפנותם לבתי דין אלה הם הולכים אל הבלתי נודע. להנגשת פסקי הדין ופרסומם לפי בחוברות נושא, תהיה תרומה של ממש ליישומם בפועל של המשפט העברי.

בכל פעם שמופץ גליון חדש אנו מקבלים תגובות רבות, ונוכחים לראות שהגיליונות נקראים ומשפיעים על השיח בין הדיינים ועל ההכרות של חוקרים והציבור הרחב עם פסיקותיהם.

מיזם מעו"ף – משפט עברי בויקיפדיה

מיזם זה שפועל כבר למעלה משנה, נועד להנגיש את המשפט העברי לציבור המשפטנים ולקהל הרחב באמצעות המרשתת. המיזם בנוי במתכונת המוכרת של ויקיפדיה, והוא כולל ערכים מכל תחומי המשפט העברי, ובהם סקירה תמציתית על נושא הערך, בליווי הפניות לספרות עיקרית, על מנת לאפשר הרחבה והעמקה של הנושא הנידון.

בראש המיזם עומד פרופ' יצחק ברנד יחד עם מנהלת הקליניקה ד"ר שפרה מישלוב, והמנחה האקדמי של הקליניקה, ד"ר יעקב חבה. המיזם נערך בחסות תוכנית תייגר למשפט עברי. הכתיבה הראשונית של הערכים נעשית בידי סטודנטים וסטודנטיות הנוטלים חלק בפעילות הקליניקה, בהנחייה ובליווי של ראשי המיזם ומלומדים נוספים. השנה נטלו חלק במיזם גם מומחים בתחום המשפט העברי אשר כתבו ערכים נוספים. עד כה עלו לאוויר במסגרת ויקיפדיה ערכים מקיפים במשפט עברי בנושאים הבאים:

- [פרשנות חוזה](#)
- [כבוד הבריות במשפט העברי](#)
- [סיטומתא](#)
- [קבלת מצוות בגיור](#)
- [תום הלב במשפט העברי](#)
- [פשרה במשפט העברי](#)
- [דבר שלא בא לעולם](#)
- [היזק ראייה](#)
- [לפנים משורת הדין](#)
- [מאיס עלי](#)
- [טיהור ממזר \(גט מהרש"ם\)](#)
- [שומר שכר](#)
- [שומר חנם](#)
- [מקח טעות](#)
- [אתיקה רפואית בהלכה](#)
- [עשיית דין עצמית במשפט העברי](#)
- [יאוש שלא מדעת](#)

קישור לדף המיזם: [לחץ כאן](#).

חדשות המשפט העברי

הקליניקה מפרסמת מידי סיום סמסטר גליונות 'חדשות המשפט העברי' ובהם תקצירי חידושים בפסיקת בתי המשפט בערכאות השונות, אשר שלבו בדיוניהם מקורות מהמשפט העברי.

הגליונות מופצים לשופטים, דיינים, עורכי דין וכל שוחרי המשפט העברי באשר הם.

עד כה פורסמו שישה גליונות, ובכוונתנו להמשיך בפרוייקט זה גם בשנה הבאה.

לקריאת הגליונות כנסו לאתר הקליניקה - [כאן](#).

כנסים במשפט עברי יישומי

מאז הקמתה, מארגנת הקליניקה מידי שנה כנסים המארחים פאנלים של מומחים העוסקים בשאלות רוחב הנוגעות למשפט העברי, וכן משפטים מבוימים הדנים בנושאים משפטיים עכשוויים, בהם הסטודנטים טוענים בפני דיינים בכירים. באמצעות המשפטים המבוימים, מתרגלים הסטודנטים את מיומנותם המשפטית וחווים כיצד היא באה לידי ביטוי גם בתחום המשפט העברי. בד בבד נחשף בפני הציבור הרחב היותו של המשפט העברי משפט ישים, אשר בכוחו להתמודד גם עם שאלות הנוגעות לחיי חברה ומסחר מודרניים. השאלות שנידונו בכנסים השונים עסקו כולן בשאלות משפטיות-חברתיות בתחומים מודרניים, וניסו להתמודד איתן מנקודת מבטו של המשפט העברי. בין הנושאים שנידונו בכנסים של הקליניקה מראשית הקמתה:

- שימוש בכלים גישוריים בבתי המשפט ובבתי הדין
- צווים זמניים במסגרת הליך בוררות
- זכויות הורים המתמודדים עם מחלות נפשיות
- חיזוק מעמדם של בתי הדין לממונות
- המשפט העברי בקהילה
- אחריות קרנות פנסיה לכספם של משקיעים
- זכויות יוצרים בתכניות לימודים
- ועדות קבלה ביישובים
- דיני תכנון ובניה
- דיני עבודה
- מקח טעות
- הצעת חוק יסודות המשפט העברי

השנה תכננה הקליניקה לקיים כנס בשיתוף עם מכון 'משפטי ארץ' והקליניקה ליעוץ וחקיקה, בנושא: 'הפרת הבטחה שלטונית'. סטודנטים טרחו ועמלו על הכנת חומרי מחקר וחומרים משפטיים למשפט מבויים בנושא ותואם לו"ז הרצאות לכנס. אולם, לצערנו מגפת הקורונה שבשה את התכניות והכנס בוטל בשל האיסור על התכנסויות במרחבים סגורים. אנו מקווים להצליח לקיים כנס דומה או בנושא אחר בשנה הקרובה.

מדברי סטודנטים בקליניקה

בקליניקה קבלתי יחס אישי, התמחותי בצבירה מצטיינת, ולכתיבי להבנתה,
תמיכה ורצון לעזור.

שפחה נותנת מענה לכל פיתרון בעצמתי לב פתוח ואוהב קשובה.

היה מצוה. הרצתי שיש לי למי לפנות כשצריך, ושהפגישות עם
מנהלת הקליניקה ממקדות אותי.

אין ספק כי הצבירה על התיק הייתה התרומה הכי גדולה שלי
מהקליניקה, לה נתן לי באמת בפעם הראשונה לחוות צבירה משפטית
מצטיינת אמיתית על כל המשתמע מכך, והכל כמובן בסיוע של ד"ר
שפחה.

החקירה של הנושאים הייתה מצוינת ומחכימה, אהבתי את הנישה בה
הסטודנט מלווה את התיק לאורך כל הדרך.

הייתה שנה בה נחשפתי בעיקר לשוני שבין למידה תיאורטית לבין
למידה לצורך יישום ופרקטיקה. אטעמי לה היה הרווח הגדול בשנה הזו,
כי לה פתח בפניי צוהר לדרכי חשיבה נוספת במשפט העברי.

מדברי הפונים לקליניקה

- הקליניקה סייעה לי במאבק מול מעסיק שביטל העסקתו בניגוד להבטחות ברגע האחרון. הייתם זמינים עבורי עם כל שאלה ובמהלך כל השלבים השונים.
- מחמם את הלב לראות אנשים טובים וארגון טוב שעוסק בעשייה חברתית ונותן שירות מעולה.
- ברצוני להודות לכם על העבודה הנפלאה שעשיתם עבורי במסגרת התביעה שהגשתי בבית הדין ארץ חמדה.
- בתקופה מאד קשה עבורנו, התקשרנו לקליניקה, וקיבלתם אותנו במאור פנים, טיפלתם בנו במסירות, אדיבות ומקצועיות לכל אורך הדרך.
- תמיד שמחתם לעזור וגם לעודד לפי הצורך, שתזכו להצליח בכל אשר תפנו ואת המשפט העברי לחדש בהצלחה.
- רציתי להגיד לכם תודה מעומק ליבי על זה שאתם עוזרים לי. ממש ממש תודה!

תודות וברכות

ברצוננו להודות מקרב לב לכל השותפים לקליניקה ולפעילותה:

למשפחת הופמן שתרמה מהונה ואפשרה את מגוון הפעילויות ;
לעו"ד רומי תייגר שתרומתו מאפשרת את פיתוחו של פרויקט מעו"ף ;
להנהלת הפקולטה ולעומדים בראשה אשר פועלים ללא הפסקה להחזקת המערך ולקידום
הפעילות- הדיקן פרופ' אורן פרוז וראש מנהל הפקולטה, עו"ד מירב גבעון.
להנהלת מערך הקליניקות – המנהלת האקדמית היוצאת ד"ר שירי רגב-מסלם ועו"ד קרן צפריה,
אשר בחכמה וללא לאות קדמו את הקליניקות למה שהן היום. זו הזדמנות נוספת לאחל לשירי
הצלחה רבה בהמשך דרכה האקדמית ולהכיר תודה על שנותיה הרבות בראשות המערך.
לצוות המנהלי והטכני של הפקולטה על ענפיו השונים, על הסיוע הרב והיומיומי ובמיוחד לאבשלום,
עליזה, לימור ואביבה המסייעים בכל הנצרך.
לכלל חברי הסגל האקדמי והמנהלי של הפקולטה על העצה הטובה והנכונות לסייע בכל דבר ועניין.

בברכת שנת לימודים בריאה ומיטבית, למרות האתגרים שבפנינו,

ד"ר שפרה מישלוב, מנהלת

ד"ר יעקב חבה, מנחה אקדמי

